

Tema 5:

Política i legislació escolar: el llarg camí de la consolidació del sistema educatiu espanyol

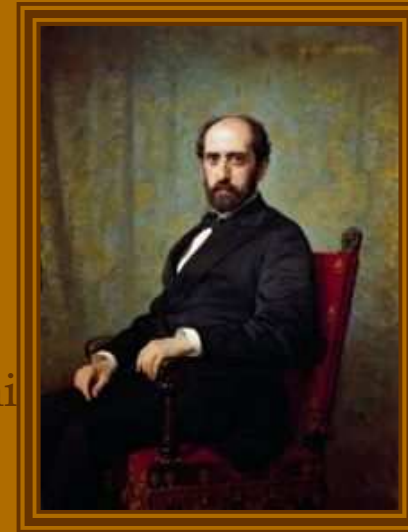
El segle XIX: context polític

- José I. Guerra de la independència 1808-1813.
- Ferran VII (1813-1833). Successió d'etapes liberals i conservadores.
- Isabel II (1833-1868). Dialèctica entre conservadors i liberals.
- 1868, revolució coneguda com la “Gloriosa” i promulgació de la Constitució del 1868. Sexenni revolucionari.
- Amadeu I (1870-1873).
- 1873, proclamació de la I República, liberal burgesa.

Presidents:

- febrer 1873: Estanislau Figueres,
- juny 1873: Francesc Pi i Margall,
- juliol 1873: Nicolás Salmerón,
- setembre 1873-gener 1874: Emilio Castelar i
- gener-desembre 1874: Francisco Serrano y Domínguez.

- Desembre 1874-1885: Restauració monàrquica amb Alfons XII.
- 1885: Regència de Maria Cristina d'Habsburg.

Nicolás Salmerón,
President
de la I República.

Alfons XII

Escolaica de Cullera.

Col·legi dels Jesuïtes a Salamanca.

L'escola és un escenari de lluita entre:

- **Liberals:** volen crear l'estat docent i atorguen responsabilitats educatives a l'Estat. Democratitzar el país i l'escola i posar en marxa mesures destinades a crear-lo.
- **Conservadors:** l'Església és l'element aglutinador, vol mantenir l'estatus existent.

Lluita que es concreta en:

- Extensió de l'educació i control per part de l'Església/limitació del poder eclesial.
- Confessionalitat/racionalisme i laïcisme.

La construcció del sistema educatiu en el segle XIX

- **Constitució del 1812.** Generalitza la instrucció elemental: ordena que en tots els pobles hi haja escoles de primeres lletres, que oferisquen uns coneixements mínims de lectura, escriptura i comptabilitat, i una informació bàsica sobre catecisme catòlic i obligacions civils. Atribueix a l'Estat (vocació centralitzadora) les competències sobre la instrucció pública en tot allò que concerneix l'organització dels plans d'escoles i estudis, i la creació i supressió de centres.
- **1813: Informe Quintana:** propostes de Condorcet. Estructura el sistema estatal d'educació en primària, secundària i superior.
- **1821: trienni liberal. Reglament General d'Instrucció Pública,** pretén plasmar políticament els principis ideològics de l'Informe Quintana. Orienta fins a la Llei Moyano. Aportacions:
  - Llibertat d'ensenyament:** llibertat de creació de centres docents i capacitat o llibertat d'elecció del centre escolar.
  - Organitza l'ensenyament en **tres nivells** independents: primari de caràcter general, secundari professional o instructiu i universitat minoritària i formadora d'elits economicopolítiques.

La construcció del sistema educatiu en el segle XIX

- **1836. Pla del Duc de Rivas:** reafirmava el sistema dual d'ensenyament públic i privat i els d'uniformitat i centralització de l'ensenyament públic. Restricció del principi d'escola gratuïta als pobres. Divisió entre primària, elemental i superior.
- **1845. Pla Pidal:** limita la llibertat dels centres docents, restriccions a la llibertat de càtedra, centralitza i uniformitza al màxim la Universitat.
- **1857: Llei Moyano.**

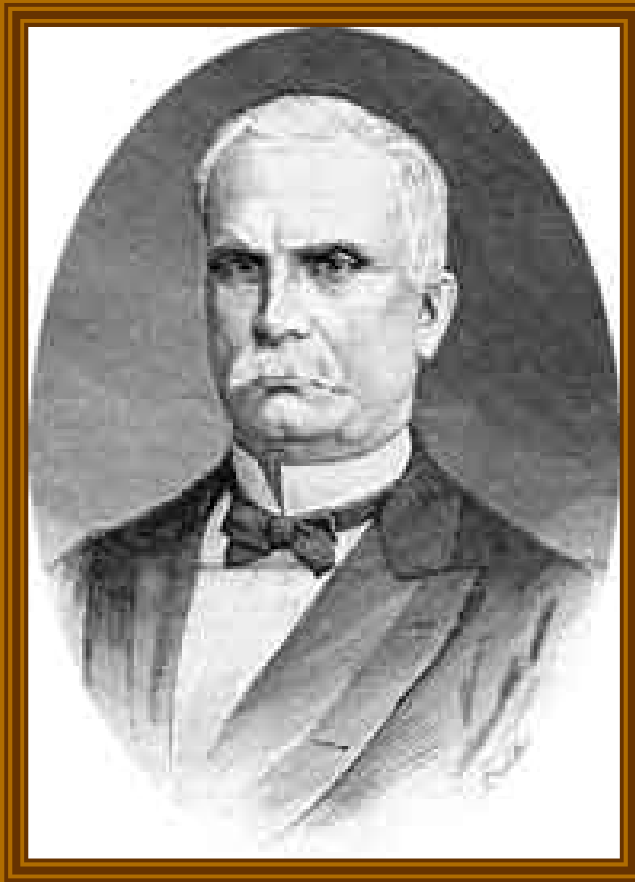
Duc de Rivas

Pedro José Pidal, ministre de Governació.

Llei d'Instrucció Pública de 9 de setembre de 1857. Llei Moyano

Claudio Moyano,
ministre de Foment.

- Creació d'una escola cada 500 habitants (xiquets i xiquetes).
- Escoles públiques a càrrec dels municipis: material, construcció i manteniment, pagament professorat.
- Gratuïtat relativa.
- Obligatorietat de 6 a 9 anys.
- Separació per sexes i currículum diferenciat.
- Llibertat de creació de centres, no llibertat de càtedra.
- Llibres: censura eclesiàstica i governativa.
- Constitució de les Juntas locales de primera enseñanza.
- Centralitza en Ministeri de Foment.
- Formació de professorat en escoles Normals masculina i/o femenina.

La construcció del sistema educatiu en el segle XIX

- **1868. Llei d'Instrucció Pública. Orovio:** intenta limitar la llibertat de càtedra a la Universitat prohibint tota doctrina que no fóra congruent amb el dogma catòlic (primera qüestió universitària), suprimeix escoles normals (mestres formats en instituts) i posa la primària en mans de l'Església.
- **Revolució 1868:** Liberals progressistes: Sexenni revolucionari.
- **Ruiz Zorrilla:** l'ensenyament primari era lliure. Priva d'obligatorietat la gran conquesta del propi liberalisme: l'educació popular. Secundari: ampliació del primari i complement per augmentar la cultura de tots els ciutadans.
- **1869: Constitució:** instrucció com a dret bàsic. Dret d'emetre lliurement idees i opinions (llibertat de càtedra). Dret de fundar i mantenir establiments (llibertat d'ensenyament). Inspecció estatal.
- **1876: Restauració.**
- **Constitució.** Dret de l'educació, de fundar i sostenir establiments d'instrucció. Confessionalitat catòlica de l'Estat, obligació que l'ensenyament fóra d'acord amb el dogma catòlic.
- **Orovio: segona qüestió universitària, control ideològic de la Universitat. Expulsió de professors.**
- **1881-1884:** govern liberal. **Albareda:** escoles de pàrvuls, formació del professorat de caràcter liberal: Museo Pedagógico Nacional. Congresos Nacionales de Educación.

Manuel Ruiz Zorrilla

José Luis Albareda

Segle XX

- 1902: Majoria d'edat d'Alfons XIII als 16 anys.
- 1906: Boda d'Alfons XIII i Victòria Eugènia de Battemberg. Atemptat Mateo Morral.
- 1909: Setmana Tràgica de Barcelona.
Afusellament Ferrer i Guàrdia
- 1914: Ia Guerra Mundial. Neutralitat espanyola.
- 1917: Revolució Russa.
- 1918: Finalitza la Ia Guerra Mundial.
- 1921. Desastre d'Annual en la Guerra del Marroc.
- 1923: Dictadura de Primo de Rivera.

Alfons XIII i la reina Victòria Eugènia.

La Setmana Tràgica a Barcelona.

Salvador Seguí i Rubinat.

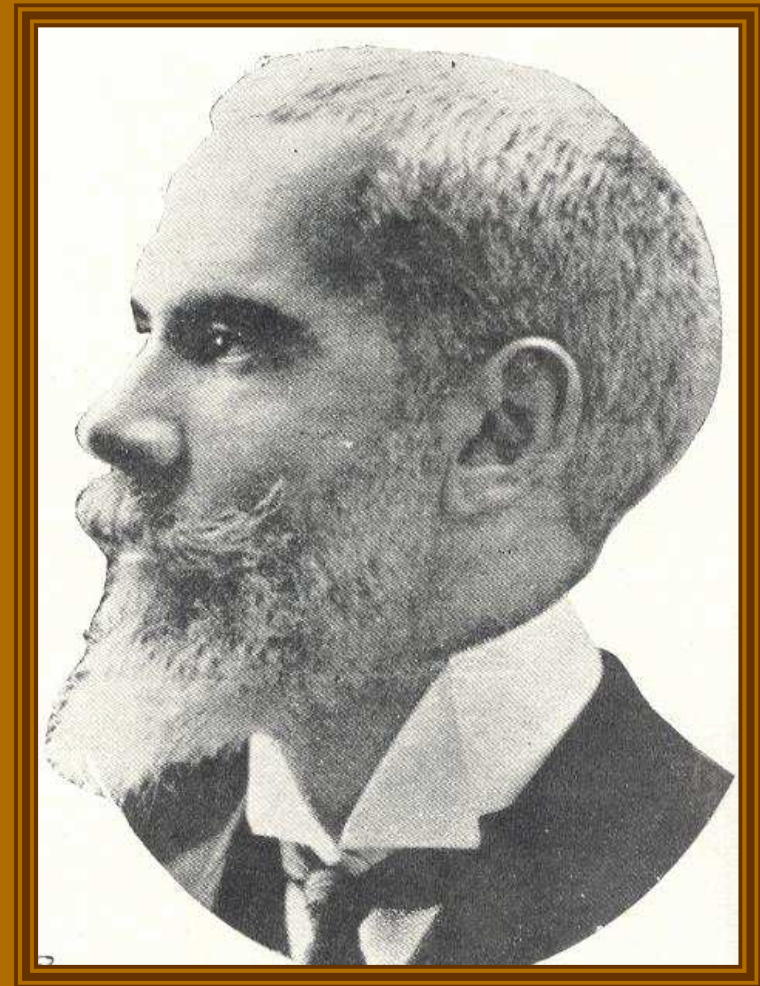
Legislació: Construint l'Estat docent

- 1900: creació del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts (abans, Foment).
- 1900: Canalejas decreta la secularització de l'ensenyament i la independència de l'Església i l'Estat.
- 1901: pagament del sou dels mestres i del material escolar per l'Estat.
- 1905: graduació de l'ensenyament.
- 1909: obligatorietat de l'escola entre 6 i 12 anys.
- 1909: creació de l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri a Madrid.
- 1913: creació de la inspecció femenina.

Legislació: Construint l'Estat docent

- 1914: creació de la Direcció General de Primer Ensenyament. Al front d'aquest, Rafael Altamira, qui promourà la creació d'escoles i directrius pedagògiques innovadores.
- 1914: nou pla de formació del Magisteri (pla Bergamín).
- 1920: l'Estat es fa càrrec d'obligacions pressupostàries en la construcció d'escoles. Important reducció de l'analfabetisme.

Rafael Altamira

La dictadura de Primo de Rivera (1923-1929)

- Colp d'Estat del general Miguel Primo de Rivera Orbaneja: 12 setembre de 1923.
- Dissolució de les Corts.
- Directori militar: 1923-1925.
- Directori civil: 1925-1929.
- Creació de la Unión Patriótica.
- Creació de l'Asamblea Nacional.

Miguel Primo de Rivera (sentado a la izquierda de Alfonso XIII) al frente del Directorio Civil en 1925

La dictadura de Primo de Rivera

- Repressió ideològica:
- Directori Militar del 13 d'octubre de 1925, establia:
“els professors de l'ensenyament públic, per la delicada missió que l'Estat els encomana en lliurar-los l'educació de les noves generacions, han de donar exemple paladí de virtuts cíviques dins i fora de les aules i conduir els seus deixebles per la senda del bé i de l'ordre social, tant en les lliçons que els transmeten com en les doctrines que els infonen”.

Leonor Serrano, inspectora de Barcelona, traslladada a Osca per lloar la Mancomunitat catalana.

La dictadura de Primo de Rivera

- Repressió del Magisteri per difusió d'idees dissolvents: nacionalisme, laïcisme.
- Obertura d'expedients.
- Trasllat: inspectors catalans.
- Expulsió: mestres i professorat de les normals.

Na Carmen García de Castro y García de Castro, professora de la Universitat de València expulsada per difusió d'idees perniciosos entre les alumnes.

Constitució de la II República (9-XII-1931)

- Article 4:
  - Escola unificada.
  - Ensenyament primari obligatori i gratuït.
  - Ensenyament laic.
  - El treball serà l'eix de l'activitat metodològica.
  - Ideal de solidaritat humana.
- Article 50:
  - Obligatorietat de l'estudi del castellà.
  - Organització de l'ensenyament en les regions autònomes en la pròpia llengua.

El Franquisme

1. L'escola *azul*:
1936-1945.
2. Anys de penúria:
1945-1962.
3. La tecnocràcia de
1962- 1975.

El Franquisme.

L'escola *azul*: 1936-1945

- L'escola *azul*: 1936-1945.
- 1938: primer govern de Franco.
Ministeri de Sainz Rodríguez (1938-39).
- Predomini de Falange.
- Depuració del Magisteri.
- S'implanta l'escola catòlica, patriòtica, passiva, enfront de la laica, única, activa i democràtica de la República.

Pedro Sainz Rodríguez

El Franquisme.

L'escola *azul*: 1939-1945

José Ibáñez Martí

- Ministeri d'Ibáñez Martín (1939-1951).
- 1939: creació del CSIC en lloc de la JAE.
- 1941: creació de l'Institut de Pedagogia S. José de Calasanz en lloc del Museo Pedagógico.
- Continua Depuració del Magisteri.
- 1945: Llei d'Educació primària. (17 de juliol de 1945): Marca objectius nova escola franquista:
  - Reconeix dret de l'educació als pares.
  - Segrega als 10 anys i propicia el classisme.
  - Prohibeix la coeducació.

El Franquisme.

Anys de penúria: 1945-1962

- Ministeri de Ruiz Jiménez (1951-56).
- 1951: Construccions escolars.
- 1953: Llei d'ordenació de l'ensenyament mitjà.

Joaquín Ruiz Jiménez

El Franquisme.

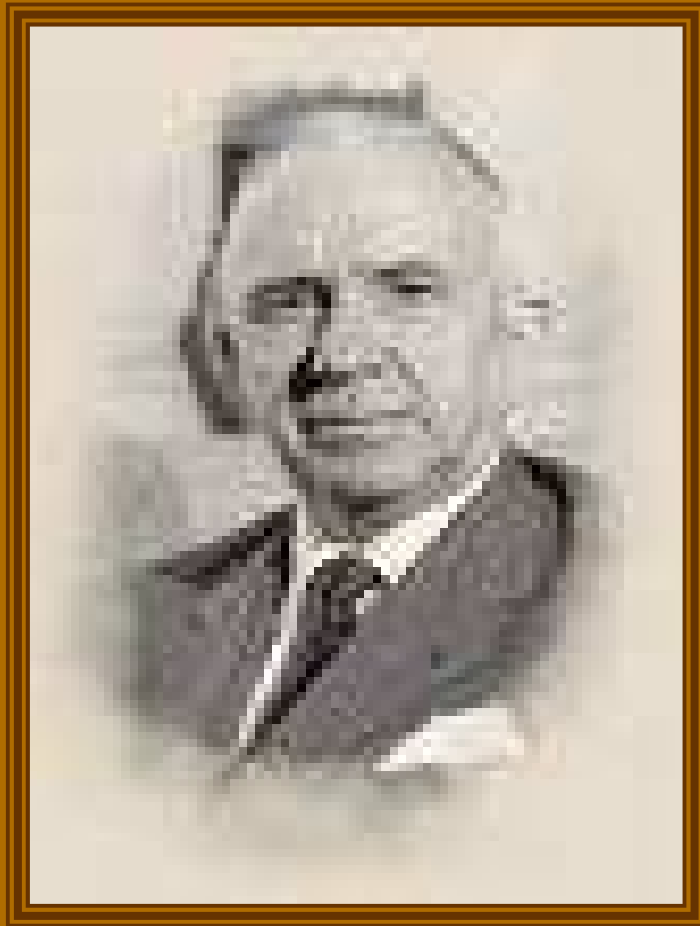
Anys de penúria: 1945-1962

- Ministeri de Jesús Rubio García-Mina (1956-1962).
- 1956-61: Pla de construccions escolars.
- Nova ideologia:
la tecnocràcia: **eficàcia, tecnicisme, racionalitat**.
- 1958: creació del CEDODEP, Centro de Documentación y Orientación didáctica de Enseñanza Primaria.
- 1959: creació dels ICE, Institutos de Ciencias de la Educación.

El Franquisme.

La tecnocràcia: 1962-1975

Manuel Lora Tamayo

- Ministeri de Manuel Lora Tamayo (1962-1968).
- Coincideix amb el I Plan de Desarrollo:
- 1963: Campanya Nacional d'alfabetització.
- 1964-68: Creació i construcció d'escoles.
- 1965: Reforma de la llei del 1945 que amplia l'obligatorietat fins als 14 anys.
- Qüestionaris d'ensenyament primari, basat en unitats didàctiques.
- Primer intent de racionalització malgrat que els continguts eren essencialment ideològics.

El franquisme.

La tecnocràcia: 1962-1975

- Ministeri de José Luis Villar Palasí (1968-1973).
- Anys 70: noves condicions socials: emigració i immigració.
- Concili Vaticà II: reformes en l'Església catòlica.
- Canvis econòmics (necessitat de mà d'obra qualificada).
- Cal una extensió de l'educació a altres edats i sectors de les capes populars.

José Luis Villar Palasí

El franquisme.

La tecnocràcia: 1962-1975

- 1970: Aprovació de la Llei General d'educació.
Llei Villar Palasí.
- Ideologia tecnocràtica.
- Estableix l'Educació General Bàsica. Nova estructura del sistema educatiu: preescolar, cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior. Doble titulació. Reforma de la FP. S'estableixen el BUP i el COU.
- Període d'escolarització obligatori fins als 14 anys per a una formació bàsica superior de sectors amplis de la població.
- Modernitza els continguts de les matèries educatives.
- Permet la introducció de llengües vernacles.
- Escola mixta.
- Ambiciosa des del punt de vista didàctic i social.

El franquisme.

La tecnocràcia: 1962-1975

1970: Llei General d'educació. Llei Villar Palasí.

Obstacles:

- Polítics: rebuig del sector més immobiliària del franquisme.
- Econòmics: no finançament propi, etapa de recessió econòmica, oposició a una reforma fiscal.
- Socials: oposició dels sectors tradicionals de l'Església catòlica en augmentar la gratuïtat als 14 anys.
- Manca de bona planificació, formes de gestió antidemocràtica, accentua el desequilibri rural-urbà.
- **Calia reforma política**, no solament tècnica.